

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกัน และปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กบนอินเทอร์เน็ต Legal Measures for the Prevention and Suppression of Child Pornographic Media on the Internet

พลอยชมพู ม่วงเล็ก
ประสาน บุญโสภณ
คณาธิป ทองรวีวงศ์

■ บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางปรับปรุงกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กบนอินเทอร์เน็ต ผลของการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันประเทศไทยได้ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้ในการป้องกันและปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กบนอินเทอร์เน็ต เป็นการเฉพาะแล้ว โดยได้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญามาตรา 287/1: ความผิดฐานครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็กเพื่อแสวงหาประโยชน์ในทางเพศ หรือส่งต่อซึ่งสื่อลามกอนาจารเด็ก และมาตรา 287/2: ความผิดฐานทำหรือประกอบการค้าหรือโฆษณาเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก และเพิ่มบทนิยามในมาตรา 1(17): คำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่ากฎหมายไทยให้ความสำคัญคุ้มครองเด็กจากสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กบนอินเทอร์เน็ตให้แก่เด็กอายุไม่เกิน 18 ปี และได้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 15 กำหนดความผิดอาญาและบทยกเว้นโทษของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตประเภทให้บริการเข้าใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (access provider) ไว้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานสากลและมีความเหมาะสมแล้ว

¹ นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

² อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

³ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

อย่างไรก็ตาม การกำหนดถ้อยคำในมาตรา 287/1 และมาตรา 287/2 แห่งประมวลกฎหมายอาญาโดยใช้ถ้อยคำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” อาจทำให้เกิดความสับสนในการตีความกฎหมาย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรปรับปรุงถ้อยคำในมาตรา 1(17) มาตรา 287/1 และมาตรา 287/2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยแก้ไขคำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” เป็นคำว่า “สื่อลามกเด็ก”

คำสำคัญ : สิทธิของเด็ก, สื่อลามกอนาจารเด็ก, สื่อลามกเด็ก

■ Abstract

The objectives of this research are to analyze and propose the guidelines for prevention and suppression of child pornographic media on the internet. Results of this research showed that Thailand, at present, has specifically amended legal measures for the prevention and suppression of child pornographic media on the internet, i.e. the additions of the Criminal Code, Section 287/1 : offense of child obscenity and pornographic media possessing for sexual advantage or child obscenity and pornographic media forwarding, Section 287/2 : offense of making or trading or advertising child obscenity and pornographic media, and Section 1 (17) : the definition of “child obscenity and pornographic media”. The amendment implies that Thai law provides

the protection to children of the age not exceed than 18 years. Furthermore, Section 15 of the Computer Related Crime Act B.E. 2550 has been amended to set up the offense and the penalty exemption of the internet access provider. These amendments of Thai laws are appropriate and in agreement with the international standard.

However, the wording in Section 287/1 and Section 287/2 of the Criminal Code, employed with the terms “child obscenity and pornographic media”, may create a misunderstanding of the crimes and lead to a false interpretation. From our research, the wording of “child obscenity and pornographic media” in the Criminal Code, Section 1 (17), Section 287/1 and Section 287/2 should be amended to “child pornographic media”.

Keywords : the rights of the child, child obscenity and pornographic media, child pornographic media.

■ บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศพัฒนาอย่างรวดเร็ว เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูลและข่าวสาร แต่อีกด้านหนึ่งเครือข่ายอินเทอร์เน็ตก็ถูกนำมาใช้ในทางที่ผิด

เช่น การเผยแพร่ภาพลามกเด็ก ซึ่งเป็นการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็ก ถือว่าเป็นอาชญากรรมที่เกิดขึ้นต่อเด็กในรูปแบบหนึ่งโดยการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด

นานาชาติให้ความสำคัญในการปกป้องและคุ้มครองเด็ก เพราะถือว่าเด็กเป็นอนาคตของชาติ สิทธิเด็กเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน เด็กเป็นกลุ่มคนที่ต้องการการปกป้องและคุ้มครองมากกว่าคนทั่วไป เนื่องจากความสามารถของสภาวะทางร่างกายและสติปัญญาของเด็กไม่เท่าเทียมกับผู้ใหญ่ จึงต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ (องค์การยูนิเซฟประเทศไทย, 2545) โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาสื่อลามกที่เกี่ยวข้องกับเด็กบนอินเทอร์เน็ตเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐต้องมีมาตรการทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปราม เพื่อเป็นการคุ้มครองและป้องกันเด็กจากการถูกคุกคามทางเพศ การศึกษาเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวข้องกับเด็กบนอินเทอร์เน็ตเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเรื่องหนึ่งผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเรื่องนี้

■ วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวข้องกับเด็กบนอินเทอร์เน็ต
2. ศึกษาหลักกฎหมายระหว่างประเทศ หลักกฎหมายระหว่างประเทศและหลักกฎหมายไทยในการป้องกันและปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวข้องกับเด็กบนอินเทอร์เน็ต

3. วิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวข้องกับเด็กบนอินเทอร์เน็ต

■ แนวคิดในการป้องกันและปราบปรามสื่อลามกจากในอดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาพัฒนาการของมนุษย์ตามระดับอายุและวุฒิภาวะ สามารถแบ่งช่วงวัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กออกเป็น 3 ช่วงวัย คือ ช่วงวัยทารก (แรกเกิด - 2 ปี) ช่วงวัยเด็ก (3-12 ปี) และช่วงวัยรุ่น (13-20 ปี) มนุษย์ใน 3 ช่วงวัยดังกล่าวควรได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษ เนื่องจากพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญายังไม่เท่าเทียมกับผู้ใหญ่ ทั้งยังขาดวุฒิภาวะทางสังคมในการปกป้องตนเอง ประกอบกับอารัมภบทของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก 1989 (Convention on the Rights of the Child, 1989) กำหนดไว้ว่า ทุกประเทศที่เข้าร่วมเป็นภาคีต้องมีกฎหมายดูแลคุ้มครองเด็กเป็นพิเศษ เพราะเด็กยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งร่างกายและจิตใจ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก 1989 ให้ความสำคัญคุ้มครองบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการของมนุษย์ตามระดับอายุและวุฒิภาวะของบุคคล (สุชา จันทน์เอม, 2536)

ความหมายของคำว่า “ลามก” ในกฎหมายอังกฤษ คือ The Obscene Publication Act 1959 ได้นำแนวทางการให้ความหมายของคำว่า “ลามก” จากคำพิพากษาคดี Regina v. Hicklin มากำหนดความหมายของคำว่า “สื่อลามก”

(obscene) ว่าหมายถึง สิ่งที่สร้างความเสื่อมทราม แก่สังคม ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ศีลธรรม อันดีของประชาชน (เนติ รัตนากร, 2542)

กฎหมายสหรัฐอเมริกาในระดับรัฐและระดับมลรัฐบางมลรัฐมีแนวทางการกำหนด ความหมายของคำว่า “สิ่งลามก” มาจาก คำพิพากษาในคดี Roth v. United States ซึ่งเป็น คดีแรกที่วางหลักการพิจารณาความหมายของ คำว่า “สิ่งลามก” ไว้ ต่อมาในปี ค.ศ. 1973 คำพิพากษาในคดี Miller v. California ได้วาง หลักเกณฑ์ในการพิจารณาความหมายของ คำว่า “สิ่งลามก” โดยปรับปรุงจากคำพิพากษา ในคดี Roth v. United States หลักเกณฑ์ในการ พิจารณาดังกล่าวนี้นี้เรียกว่า “Three—Prong Test” ประกอบด้วย (1) การใช้ความเห็นของบุคคลใน ชุมชนร่วมสมัย ไม่ใช่ความเห็นของคนทั่วประเทศ (2) สิ่งลามกเป็นสิ่งที่บรรยายเกี่ยวกับการกระทำ ทางเพศตามที่กฎหมายซึ่งใช้บังคับอยู่กำหนดให้ เป็นความผิด และ (3) สิ่งนั้นไม่ได้แสดงถึงคุณค่า ทางวัฒนธรรม ศิลปะ การเมืองการปกครอง หรือทางวิทยาศาสตร์แต่อย่างใด ตัวอย่างของ กฎหมายในระดับมลรัฐ เช่น กฎหมายของมลรัฐ แคลิฟอร์เนีย (California State) ได้กำหนด ความหมายของคำว่า “สิ่งลามก” ไว้ว่าหมายความ ถึง สิ่งที่ประกอบกันทั้งหมดซึ่งพิจารณาจาก ความนึกคิดของวิญญูชนทั่วไปในสมัยนั้น ตัดสินว่าสิ่งลามกต้องเป็นสิ่งที่ดึงดูดยั่วอารมณ์ ทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นด้วยการบรรยายหรือพรรณนา พฤติกรรมทางเพศอย่างชัดแจ้ง และสิ่งนั้น ปราศจากคุณค่าตามสมควรทางวรรณกรรม ศิลปะ การเมืองการปกครอง หรือวิทยาศาสตร์ (วารสาร วนาพิทักษ์, 2550)

ประมวลกฎหมายอาญาของไทยมีฐาน ความผิดหลายฐานที่มีคำว่า “ลามก” เป็น องค์ประกอบความผิด แต่ประมวลกฎหมายอาญา ของไทยไม่ได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ลามก” ไว้โดยตรง อย่างไรก็ตามจากการสืบค้น คำพิพากษาศาลฎีกา ได้พบคำพิพากษาศาลฎีกา หลายคดีที่พอจะทำให้เห็นความหมายของคำว่า “ลามก” เช่น ภาพหญิงสาวอยู่ในอิริยาบถ นุ่งถ่างขาออก แม้มีผ้าปกปิดอวัยวะเพศก็เป็น ผ้าบางใสซึ่งแสดงว่าต้องการอวดอวัยวะเพศ จึงเป็นภาพที่มีเจตนายั่วให้บังเกิดความใคร่ ทางอารมณ์โดยตรง ถือว่าเป็นภาพลามกตาม ความหมายที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 287(1) ข้อความที่บรรยายถึง การร่วมประเวณีของชายและหญิงอย่างชัดเจน ละเอียดละเอียดโดยบรรยายถึงอารมณ์ของชาย และหญิงไปในทางยั่วยุກามารมณ์ แม้จะมีได้ ใช้ถ้อยคำหยาบคาย ก็ถือได้ว่าเป็นข้อความ อันลามก นอกจากนี้ ยังมีคำอธิบายหรือ ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ของนักกฎหมายไทย ซึ่งมีชื่อเสียงหลายท่าน เช่น ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ อธิบายไว้ว่า “สิ่งอันลามก” คือ สิ่ง ที่ น่าอัปอายในทางเพศต่อหูตา น่าอูจาดบัดสี ตรงกันข้ามกับสิ่งที่เป็นศิลปะอันแสดงถึง ความงามและฝีมือของศิลปิน ศิลปะหรือลามก พิจารณาตามความรู้สึกของวิญญูชนผู้มีใจ เคร่งครัดต่อจารีตประเพณีโดยไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ไปตามสมัยโลก (จิตติ ดิงศภัทย์, 2513) ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อธิบายว่า สิ่งใดเป็นสิ่งอันลามกหรือไม่นั้นเป็นเรื่องที่ยาก จะวินิจฉัยเพราะเกี่ยวพันกับเรื่องศิลปะ การที่จะ วินิจฉัยว่าสิ่งใดเป็นสิ่งลามกหรือไม่นั้น มิใช่

การพิจารณาว่าสิ่งนั้นฝ่าฝืนความรู้สึกทางศีลธรรม โดยทั่วไปของวิญญาณชนหรือไม่ แต่ต้องพิจารณาว่าผู้ที่พอมีความเข้าใจทางศิลปะรู้สึกเช่นนั้นหรือไม่ ซึ่งต้องพิจารณาเป็นราย ๆ ไป และศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ อธิบายว่า “สิ่งลามก” หมายถึงสิ่งที่ผู้พบเห็นมีความรู้สึกอูจาด บดสี หยาบเข้า น้อมนำไปสู่ความชั่วหรือความใคร่ทางกามารมณ์ ส่วนใหญ่จะเป็นในรูปของภาพเปลือยของมนุษย์หรือภาพอวัยวะเพศของหญิงและชาย ภาพการร่วมเพศหรือการบรรยายให้เกิดจินตนาการดังกล่าวเพื่อยั่วให้เกิดกามารมณ์ (ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, 2557)

ดังนั้น เมื่อพิจารณาแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ประกอบกับแนวคำอธิบายหรือแนวความเห็นของนักกฎหมายไทยซึ่งมีชื่อเสียงดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า ตามกฎหมายไทย คำว่า “ลามก” หมายถึงสิ่งน้อมนำจิตใจนำไปสู่การพบเห็นสิ่งที่ไม่ดีน่ารังเกียจ มุ่งยั่วกามารมณ์ กระตุ้นความรู้สึกทางเพศของบุคคลที่พบเห็นเป็นสำคัญ โดยไม่ได้คำนึงถึงด้านศิลปะและคุณค่าทางศีลธรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว ทำให้เกิดคำถามว่ากฎหมายไทยกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและปราบปรามผู้กระทำการละเมิดสิทธิของเด็กโดยใช้สื่อลามกบนอินเทอร์เน็ตได้อย่างไรและมาตรการของกฎหมายไทยในเรื่องนี้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลหรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเรื่องนี้โดยกำหนดประเด็นในการวิจัยดังนี้

1. เกณฑ์อายุของเด็กที่กฎหมายให้ความคุ้มครองจากสื่อลามกบนอินเทอร์เน็ต
2. ความรับผิดชอบทางอาญาและข้อยกเว้นความรับผิดชอบทางอาญาของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต

■ วิธิตำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยศึกษาข้อมูลเอกสาร (documentary research) ประกอบกับการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth Interview) โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากกฎหมาย ตำราวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กในการป้องกันและปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กบนอินเทอร์เน็ต แล้วนำมาวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

■ ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีขอบเขตศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กบนอินเทอร์เน็ต โดยจำแนกเป็นประเด็นปัญหาทางกฎหมาย 2 ประเด็นดังนี้

1. เกณฑ์อายุของเด็กที่กฎหมายให้ความคุ้มครองจากสื่อลามกบนอินเทอร์เน็ต
- ผลการวิจัยพบว่า อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก 1989 (Convention on the Rights of the Child 1989) ซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองและป้องกันสิทธิเด็ก กำหนดในข้อ 34-36 ว่ารัฐภาคีต้องมีมาตรการภายในประเทศป้องกันการแสวงหาประโยชน์ทางเพศและการกระทำทางเพศที่มีขอบแก่เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีทุกรูปแบบ

จากการพิจารณากฎหมายของประเทศต่าง ๆ พบว่า กฎหมายของประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญคุ้มครองเด็กจากสื่อลามกบนอินเทอร์เน็ต โดยกำหนดอายุของเด็กที่กฎหมายคุ้มครองแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย เช่น กฎหมายของประเทศอังกฤษ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ค.ศ. 1978 (Protection of Children Act 1978) ซึ่งมีบทบัญญัติป้องกันและปราบปรามการแสวงหาประโยชน์จากภาพลามกที่มีเด็กร่วมอยู่ด้วย กฎหมายฉบับนี้มุ่งให้ความสำคัญคุ้มครองเป็นพิเศษแก่เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี กฎหมายของสหรัฐอเมริกา คือ รัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิเด็กบนอินเทอร์เน็ต (Children's Internet Protection Act of 2000-CIPA) กำหนดให้ห้องสมุดสาธารณะและโรงเรียน (ระดับชั้น K ถึง Grade 12) ที่ได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐต้องมีนโยบายจำกัดการเข้าถึงข้อมูลลามกอนาจารบนอินเทอร์เน็ตของผู้เยาว์ซึ่งมีอายุต่ำกว่า 17 ปี อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ห้องสมุดสาธารณะหรือโรงเรียนจะเลือกไม่รับเงินสนับสนุนนั้นก็ได้อีก เพื่อจะได้ไม่ถูกผูกพันตามมาตรการกั้นกรองเนื้อหาตามกฎหมาย ส่วนกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี คือ ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (German Penal Code) มาตรา 184 ได้แยกความผิดเรื่องสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กออกจากความผิดเรื่องสื่อลามกผู้ใหญ่ โดยกำหนดโทษของความผิดเรื่องสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี หนักกว่าโทษของความผิดเรื่องสื่อลามกผู้ใหญ่ และกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ คือ ประมวลกฎหมายอาญาสิงคโปร์ (Singapore Penal Code) มาตรา 293 ได้แยกความผิดเรื่องสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก

ออกจากความผิดเรื่องสื่อลามกผู้ใหญ่เช่นเดียวกัน แต่กำหนดโทษหนักขึ้นในกรณีสื่อลามกนั้นเกี่ยวกับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี (ผลวิเคราะห์ของผู้วิจัย)

ในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยได้แยกความผิดเรื่องสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กออกจากความผิดเรื่องสื่อลามกผู้ใหญ่ โดยได้ตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2558 เพิ่มบทบัญญัติกำหนดความผิดอีกสองฐาน คือ ความผิดฐานครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็กเพื่อแสวงหาประโยชน์ในทางเพศหรือส่งต่อซึ่งสื่อลามกอนาจารเด็ก (มาตรา 287/1) และความผิดฐานทำหรือประกอบการค้าหรือโฆษณาเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก (มาตรา 287/2) และได้กำหนดนิยามของคำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” ว่าหมายถึง “วัตถุหรือสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการกระทำทางเพศของเด็กหรือกับเด็กซึ่งมีอายุไม่เกินสิบแปดปี โดยรูป เรื่องหรือลักษณะส่อไปในทางลามกอนาจาร.... และให้หมายถึงวัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ ข้างต้นที่จัดเก็บในระบบคอมพิวเตอร์หรือในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่นที่สามารถแสดงผลให้เข้าใจความหมายได้” (มาตรา 1(17)) บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นว่ากฎหมายไทยให้ความสำคัญคุ้มครองเด็กในเรื่องสื่อลามกแก่เด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์อายุของเด็กในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก 1989 ซึ่งระบุไว้ว่า “อายุต่ำกว่า 18 ปี” และเกณฑ์อายุของเด็กที่กฎหมายของประเทศต่าง ๆ กำหนดไว้ เช่น กฎหมายของประเทศอังกฤษกำหนดไว้ว่า “อายุต่ำกว่า 16 ปี” กฎหมายของสหรัฐอเมริกา กำหนดไว้ว่า “อายุต่ำกว่า 17 ปี” กฎหมายของ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดไว้ว่า “อายุต่ำกว่า 18 ปี และกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์กำหนดไว้ว่า “อายุต่ำกว่า 21 ปี” จึงถือได้ว่าเกณฑ์อายุของเด็กที่กฎหมายไทยให้ความคุ้มครองจากสื่อลามกไว้ว่า “อายุไม่เกิน 18 ปี” สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและมีความเหมาะสมแล้ว (ผลวิเคราะห์ของผู้วิจัย)

2. ความรับผิดทางอาญาและข้อยกเว้นความรับผิดทางอาญาของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยพบว่า พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเรื่องการค้าเด็กและการค้าประเวณีและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก (Optional to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography) ข้อ 3 กำหนดกรอบไว้ว่า รัฐภาคีที่เข้าร่วมในอนุสัญญาต้องกำหนดฐานความผิดของบุคคลหรือองค์กร ซึ่งทำการผลิต แจกจ่าย เผยแพร่ นำเข้า ส่งออก เสนอหรือขายสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กบนอินเทอร์เน็ตหรือครอบครองเพื่อมุ่งกระทำการดังกล่าวนี้ และต้องมีมาตรการทางอาญาภายในประเทศลงโทษการกระทำนั้น ๆ

ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเรื่องการค้าเด็กและการค้าประเวณีและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กได้กำหนดมาตรการทางอาญาลงโทษบุคคลหรือองค์กรใด ๆ ซึ่งกระทำความผิดในเรื่องนี้ เช่น ประเทศอังกฤษได้ออกกฎหมาย The Defamation Act 1996 กำหนดความรับผิดของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตประเภทต่าง ๆ รวมทั้งข้อต่อสู้ของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตเพื่อยกเว้นความรับผิดในมาตรา 1 (1) (a) (b) (c) และต่อมาได้ออกกฎหมาย The Statutory Instrument 2002

No. 2013 กำหนดความรับผิดประเภทต่าง ๆ ของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตด้วย สหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมาย Communication Decency Act of 1996 (CDA) กฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์มุ่งควบคุมการเผยแพร่สิ่งลามกบนอินเทอร์เน็ตแก่บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี ถึงแม้มาตรา 223 ของกฎหมายฉบับนี้ซึ่งว่าด้วยการควบคุมเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมถูกศาลพิพากษาว่ากระทบสิทธิของผู้ใหญ่ในการเข้าถึงเนื้อหาทางเพศ จึงขัดต่อรัฐธรรมนูญไม่มีผลบังคับ แต่บทบัญญัติมาตรา 230 ของกฎหมายฉบับนี้ซึ่งว่าด้วยความรับผิดของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตยังมีผลใช้บังคับอยู่ บทบัญญัติมาตรา 230 นี้สรุปได้ว่า ในกรณีที่เนื้อหาในอินเทอร์เน็ตมีลักษณะหมิ่นประมาทหรือเป็นภาพลามกอนาจาร ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตจะมีความผิดต่อเมื่อเป็นผู้ให้บริการประเภทจัดทำเนื้อหา (content provider) คือเป็นผู้พิมพ์หรือผู้พูดเนื้อหานั้น (Publisher or speaker) แต่ในกรณีที่เป็นการให้บริการโดยระบบคอมพิวเตอร์เชิงปฏิสัมพันธ์ (interactive computer service) ถ้าเนื้อหาในอินเทอร์เน็ตที่มีลักษณะหมิ่นประมาทหรือเป็นภาพลามกอนาจารนั้นเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตไม่มีความผิด สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ออกกฎหมาย Tele Service Act (Tele Dienstgesetz-TDG) กำหนดความรับผิดและข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตไว้ในมาตรา 5 โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) ผู้ให้บริการต้องรับผิดในข้อความที่ตนจัดทำขึ้นเท่านั้น ในกรณีเป็นข้อความที่จัดทำขึ้นโดยบุคคลอื่น ผู้ให้บริการไม่ต้องรับผิดในข้อความดังกล่าวซึ่งตนได้ทำการเผยแพร่ เว้นแต่ได้รู้ถึงข้อความนั้นและ

มิได้ใช้ความสามารถทางเทคนิคอย่างสมเหตุสมผล ในการสกัดกั้นข้อความดังกล่าว (2) ผู้ให้บริการ ไม่ต้องรับผิดชอบในข้อความของบุคคลที่สามซึ่งตน ให้บริการเพียงการเข้าใช้อินเทอร์เน็ตและการเก็บข้อความของบุคคลที่สามโดยอัตโนมัติ และโดยชั่วคราวตามคำขอผู้ใช้ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้ออกกฎหมาย Electronic Transactions Act 1998 ซึ่งมาตรา 10 กำหนดความรับผิดของผู้ให้บริการ อินเทอร์เน็ตประเภทต่าง ๆ โดยมีข้อยกเว้น ความรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาให้แก่ ผู้ให้บริการประเภทให้เข้าใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Access Provider) ในเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย ซึ่งบุคคลที่สามทำขึ้นบนอินเทอร์เน็ต (third-party material) แต่ถ้าเป็นผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต ประเภทอื่นจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้

ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการ กระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 กำหนดความผิดอาญาเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ในลักษณะต่าง ๆ ในมาตรา 14 (1) (2) (3) (4) และ (5) เช่น “(4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามก และข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจ เข้าถึงได้” (พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (4)) และกำหนดความผิดอาญาของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตไว้ในมาตรา 15 ว่า “มาตรา 15 ผู้ให้บริการผู้ใดให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิด ตามมาตรา 14 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ใ นความควบคุมของตน ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14

ให้รัฐมนตรีออกประกาศกำหนดขั้นตอน การแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลาย ของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูล คอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์

ถ้าผู้ให้บริการพิสูจน์ได้ว่าตนได้ปฏิบัติตาม ประกาศของรัฐมนตรีที่ออกตามวรรคสอง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ” (พระราชบัญญัติว่าด้วยการ กระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560)

ในการนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัล เพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้ออกประกาศ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง ขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้ แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำ ข้อมูลคอมพิวเตอร์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 กำหนดว่าผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต ในลักษณะที่ระบุไว้ในประกาศฉบับนี้ เช่น ผู้ให้ บริการในฐานะสื่อกลาง (Intermediary) ผู้ให้ บริการที่เก็บหรือพักข้อมูลคอมพิวเตอร์ชั่วคราว (system catching) ผู้ให้บริการซึ่งเก็บรักษา ข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือเครือข่ายในระบบ คอมพิวเตอร์ของผู้ใช้บริการซึ่งผู้ใช้บริการ ดำเนินการบริหารจัดการข้อมูลคอมพิวเตอร์ ด้วยตนเอง (Information Residing on systems or network at direction of users) หรือผู้ให้ บริการทางเทคนิคเพื่อเป็นที่ตั้งหรือที่พักของ แหล่งข้อมูล (information location tools) ฯลฯ ซึ่งพิสูจน์ได้ว่าตนได้จัดเตรียมมาตรการ (โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ตามที่กำหนดใน ประกาศฉบับนี้) เพื่อแจ้งเตือนและระงับการ เผยแพร่หรือ นำข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมาย ตามมาตรา 14 ออกจากระบบคอมพิวเตอร์แล้ว ไม่ต้องรับโทษตามมาตรา 15

บทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ดังกล่าวนี้น สอดคล้องกับข้อกำหนดในพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเรื่องการค้าเด็กและการค้าประเวณีและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก ข้อ 3 และกฎหมายของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐลิทัวเนีย จึงถือได้ว่ากฎหมายไทยในเรื่องความรับผิดทางอาญาและข้อยกเว้นความรับผิดทางอาญาของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตสอดคล้องกับมาตรฐานสากลและมีความเหมาะสมแล้ว

■ อภิปรายผล

การวิจัยในประเด็นแรก คือ เกณฑ์อายุของเด็กที่กฎหมายให้ความคุ้มครองจากสื่อลามกบนอินเทอร์เน็ต สรุปได้ว่าเกณฑ์อายุของเด็กที่กฎหมายไทยให้ความคุ้มครองจากสื่อลามกบนอินเทอร์เน็ต ย่อมเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287/1 และมาตรา 287/2 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2558 คือ คุ้มครองเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งเป็นเกณฑ์อายุของเด็กที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและมีความเหมาะสมแล้ว

การวิจัยในประเด็นที่สอง คือ ความรับผิดทางอาญาและข้อยกเว้นความรับผิดทางอาญาของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต สรุปได้ว่ากฎหมายไทยซึ่งได้แก่พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไข

เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 14 และมาตรา 15 รวมทั้งประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง ขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ออกจากระบบคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ได้กำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตพร้อมทั้งรายละเอียดและขั้นตอนของคำแจ้งเตือนเพื่อให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตระงับหรือลบการแพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมายไว้อย่างละเอียด ชัดเจนและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลแล้ว เมื่อผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตได้จัดทำแบบฟอร์มของคำแจ้งเตือนประกาศโดยดำเนินการในทางเทคนิคหรือวิธีการใด ๆ ให้บุคคลทั่วไปทราบแล้ว ในกรณีที่มิบุคคลใด ๆ นำข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมายเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (1) (2) (3) (4) หรือ (5) ถ้าผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตพิสูจน์ได้ว่าตนได้จัดทำแบบฟอร์มคำแจ้งเตือนประกาศให้บุคคลทั่วไปทราบแล้ว และผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตได้ระงับหรือลบการแพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมายนั้นในโอกาสแรกที่สามารถทำได้ ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตก็ได้รับยกเว้นโทษตามที่บัญญัติไว้ในตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 15 จึงถือได้ว่ากฎหมายไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์ความรับผิดทางอาญาและข้อยกเว้นความรับผิดทางอาญาของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตสอดคล้องกับ

มาตรฐานสากลและมีความเหมาะสมแล้ว เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกัน และปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กบน อินเทอร์เน็ตยังมีจุดหนึ่งที่ได้รับการแก้ไข ปรับปรุงให้ดีขึ้น คือ บทบัญญัติในประมวล กฎหมายอาญามาตรา 287/1 ซึ่งกำหนดความผิด และโทษฐานครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็ก เพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศหรือส่งต่อซึ่ง สื่อลามกอนาจารเด็ก มาตรา 287/2 ซึ่งกำหนด ความผิดและโทษฐานทำหรือประกอบการค้า หรือโฆษณาเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก และมาตรา 1(17) ซึ่งกำหนดนิยามของคำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” บทบัญญัติในสามมาตราดังกล่าวนี้ใช้คำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 287/1 และมาตรา 287/2 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายควบคุมวัตถุร้ายๆ ทางเพศซึ่งกระทำลงบนอินเทอร์เน็ต มิใช่ กฎหมายกำหนดความผิดซึ่งกระทำทาง กายภาพต่อเด็กดังเช่นความผิดฐานกระทำ อนาจารต่อเด็กตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 279 การที่กฎหมายสามมาตราดังกล่าว ใช้คำว่า “ลามก” และ “อนาจาร” รวมกัน อาจทำให้เข้าใจผิดไปได้ว่าความผิดตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 287/1 และมาตรา 287/2 เป็นความผิดลักษณะเดียวกันหรือ สัมพันธ์กันกับความผิดฐานกระทำอนาจารแก่ เด็กตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 279 ทั้ง ๆ ที่ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287/1 และมาตรา 287/2 ไม่มีความ

เกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์ใด ๆ เลยกับการ กระทำความผิดฐานกระทำอนาจารแก่เด็ก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 279 การที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287/1 และมาตรา 287/2 ใช้คำว่า “สื่อลามกอนาจาร” จึงอาจทำให้เกิดความสับสนในการตีความ กฎหมายได้

■ สรุปผลการวิจัย

ประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายในการ ป้องกันและปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก บนอินเทอร์เน็ตในกฎหมาย 2 ฉบับ คือ

1. ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287/1 และมาตรา 287/2 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย อาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2558 ประกอบกับ บทนิยามของคำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” ในมาตรา 1 (17) แสดงให้เห็นว่ากฎหมายไทยให้ ความคุ้มครองในเรื่องนี้แก่เด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งเป็นเกณฑ์อายุที่สอดคล้องกับมาตรฐาน สากลและมีความเหมาะสมแล้ว

2. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 และมาตรา 15 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 รวมทั้งประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม เรื่อง ขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับ การทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ออกจากกระบบ คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ในกรณีที่มีบุคคลใด ๆ นำข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมายเข้าสู่ระบบ

คอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 ถ้าผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตพิสูจน์ได้ว่าตนได้จัดทำแบบฟอร์มคำแจ้งเตือนประกาศให้บุคคลทั่วไปทราบแล้ว และผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตได้ระงับหรือลบการแพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมายนั้นในโอกาสแรกที่สามารถทำได้ ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตย่อมได้รับยกเว้นโทษตามมาตรา 15 หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและมีความเหมาะสมแล้วเช่นเดียวกัน

■ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287/1 ซึ่งกำหนดความผิดและโทษฐานครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็กเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศหรือส่งต่อซึ่งสื่อลามกอนาจารเด็ก และมาตรา 287/2 ซึ่งกำหนดความผิดฐานทำหรือประกอบการค้าหรือโฆษณาเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก รวมทั้งคำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” ในบทนิยามในมาตรา 1(17) ใช้คำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” อาจทำให้เกิดความสับสนในการตีความกฎหมาย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรแก้ไขคำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” ในมาตรา 1 (17) มาตรา 287/1 และมาตรา 287/2 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเป็นคำว่า “สื่อลามกเด็ก”

■ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ชี้ให้เห็นมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยในการป้องกันและปราบปรามสื่อ

ลามกที่เกี่ยวกับเด็กบนอินเทอร์เน็ต

2. ชี้ให้เห็นถ้อยคำในบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนในการตีความกฎหมายได้

3. สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอาจนำผลของการวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการดำเนินการคุ้มครองเด็กในเรื่องการป้องกันและปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กบนอินเทอร์เน็ต ตลอดจนเสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กบนอินเทอร์เน็ตมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้น

■ บรรณานุกรม

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. (2548). *Privacy Policy & Trustmark: กลไกการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกับการสร้างความน่าเชื่อถือในการทำ e-Business* (1). กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

คณิต ฒ นคร. (2553). *กฎหมายอาญาภาคความผิด*. (10) กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

จิตติ ดิงศภัททิย์. (2513). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2 ตอนที่ 2 และภาค 3*. (1) กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- เนติ รัตนากร. (2542). การให้ความคุ้มครองเด็กตามกฎหมายควบคุมสื่อลามก : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และเยอรมัน. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วรารณณ์ วนาพิทักษ์. (2550). มาตรการการจัดการเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ. (2557). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาคความผิดและละหุโทษ. (11) กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สัณเฑาะว์ โพธิ์หล้า. (2545). อำนาจรัฐในการควบคุมวัตถุลามก. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- สุชา จันทน์เอม. (2536). จิตวิทยาพัฒนาการ. (3). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- โสมนัส เจือศรีกุล. (2545). มาตรการควบคุมต่อต้านสื่อลามกเด็ก. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- องค์การยูนิเซฟประเทศไทย. (2545). คู่มือ ECPAT: ปกป้องน้องน้อยจากภัยออนไลน์. (1) กรุงเทพฯ: ECPAT International.
- iLaw. (2556). ร่างพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ฉบับสพธอ. 2556: โทษคุกฐานก๊อปปี้ไฟล์เก็บภาพไปได้. ค้นจาก <http://ilaw.or.th/node/2728>
- Internet Free Expression Alliance. (2001). TITLE XVII-CHILDREN'S INTERNET PROTECTION. ค้นจาก <http://ifea.net/cipa.pdf>
- Unicef. (2001). Laws of Malaysia, Act 611 Child Act 2001. ค้นจาก <http://www.unicef.org/Malaysia/Child-Act-2001.pdf>

